3.ทฤษฎีกรด-เบส (Acids - Bases Theory)

ในการนิยามกรด-เบส มีนักวิทยาศาสตร์ได้ศึกษาค้นคว้าและให้ทฤษฎีกรด-เบสที่สำคัญไว้ดังนี้

3.1 ทฤษฎีกรด-เบสของอาร์เรเนียส

อาร์เรเนียส เป็นนักวิทยาศาสตร์ชาวสวีเดนได้ตั้งทฤษฎีกรด-เบส ในปี ค.ศ. 1887 (พ.ศ. 2430) และได้ให้คำนิยามไว้ดังนี้

Ref. http://ntc.wattano.ac.th/www/scorm/science

กรด คือ สารที่เมื่อละลายน้ำแล้วแตกตัวให้ไฮโดรเจนไอออน(H^+) หรือ ไฮโดรเนียมไอออน(H_3O^+) เช่น

$$HCl\ (g) \xrightarrow{H_2O} H^+\ (aq) + Cl^-\ (aq)$$

$$HClO_4\ (l) \xrightarrow{H_2O} H^+\ (aq) + ClO_4^-\ (aq)$$

$$CH_3COOH\ (l) \xrightarrow{H_2O} H^+\ (aq) + CH_3COO^-\ (aq)$$

$$H_2SO_4\ (l) \xrightarrow{H_2O} H^+\ (aq) + SO_4^{2-}\ (aq)$$

$$H_2CO_3\ (l) \xrightarrow{H_2O} H^+\ (aq) + HCO_3^-\ (aq)$$

เบส คือ สารที่ละลายน้ำแล้วแตกตัวให้ไฮดรอกไซด์ไอออน (OH^-) เช่น

$$NaOH\ (s) \xrightarrow{H_2O} Na^+\ (aq) + OH^-\ (aq)$$

$$Ca(OH)_2\ (s) \xrightarrow{H_2O} Ca^{2+}\ (aq) + 2OH^-\ (aq)$$

$$KOH\ (s) \xrightarrow{H_2O} K^+\ (aq) + OH^-\ (aq)$$

$$NH_4OH\ (l) \xrightarrow{H_2O} NH_4^+\ (aq) + OH^-\ (aq)$$

*** พบว่าทฤษฎีของอาร์เรเนียส จะต้องนำสารมาละลายน้ำเท่านั้นถึงจะทราบความเป็นกรด-เบสได้*** ^.^

สำหรับ www.weebly.kunkru.com

ดังนั้นข้อจำกัดของทฤษฎีกรด-เบส อาร์เรเนียส

- ทฤษฎีกรด-เบส อาร์เรเนียส จะเน้นเฉพาะการแตกตัวในน้ำ ให้เป็น H^+ และ OH^- โดยไม่รวมถึงตัวทำละลายอื่นๆ จึงทำให้อธิบายความเป็นกรด-เบสได้จำกัด
- สารที่จะเป็นกรดได้ต้องมี H^+ อยู่ในโมเลกุล และสารที่จะเป็นเบสได้ก็ต้องมี OH^- อยู่ในโมเลกุลเท่านั้น จึงทำให้อธิบายความเป็นกรด-เบสได้จำกัด

3.2 ทฤษฎีกรด-เบส ของเบรินสเตด-เลารี

โจฮันส์ นิโคลัส เบรินสเตด นักเคมีชาวเดนมาร์ก และ โทมัส มาร์ติน ลาวรี นักเคมีชาวอังกฤษ ได้ศึกษาการให้และรับโปรตอนของสาร เพื่อใช้ในการอธิบายและจำแนกกรด-เบสได้กว้างขึ้น และได้ตั้งทฤษฎีกรด-เบสขึ้นในปี ค.ศ.1923

(Ref. http://www.mundoeducacao.com/autor/)

กรด คือ สารที่ให้โปรตอนแก่สารอื่น (Proton donor)

เบส คือ สารที่รับโปรตอนจากสารอื่น (Proton acceptor)

พิจารณาตัวอย่างต่อไปนี้

1.

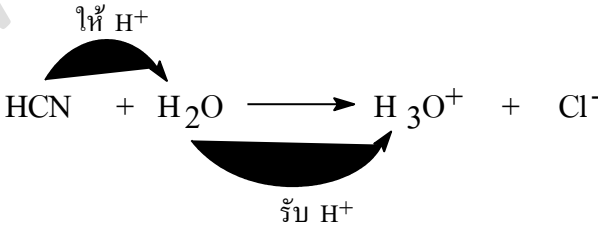

HCN เป็นสารที่ให้โปรตอน (H^+) ดังนั้น HCN จึงเป็นกรด

H_2O เป็นสารที่รับโปรตอน (H^+) ดังนั้น H_2O จึงเป็นเบส

สำหรับ www.weebly.kunkr.com

2.

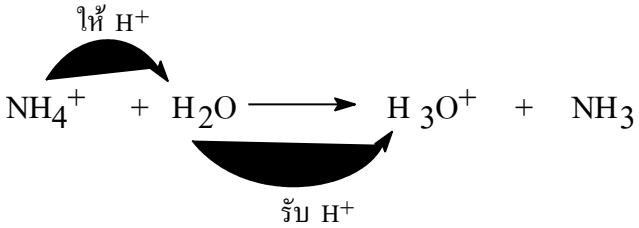

NH_4^+ เป็นสารที่ให้โปรตอน (H^+) ดังนั้น NH_4^+ จึงเป็นกรด

H_2O เป็นสารที่รับโปรตอน (H^+) ดังนั้น H_2O จึงเป็นเบส

3.

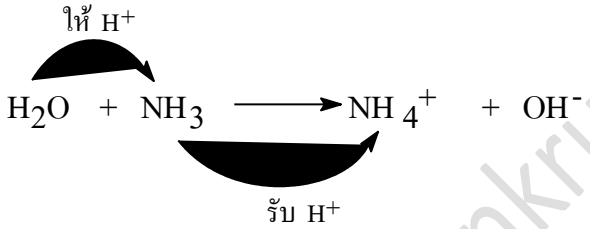

H_2O เป็นสารที่ให้โปรตอน (H^+) ดังนั้น H_2O จึงเป็นกรด

NH_3 เป็นสารที่รับโปรตอน (H^+) ดังนั้น NH_3 จึงเป็นเบส

*****จากปฏิกิริยาทั้ง 3 ปฏิกิริยา จะมีสารที่ให้และรับโปรตอนในแต่ละปฏิกิริยา และมี H_3O^+ และ OH^- เกิดขึ้น แต่บางปฏิกิริยาอาจจะไม่มีสารทั้งสองชนิดนี้เลย ทฤษฎีนี้ก็ยังคงอธิบายได้ เช่น

4.

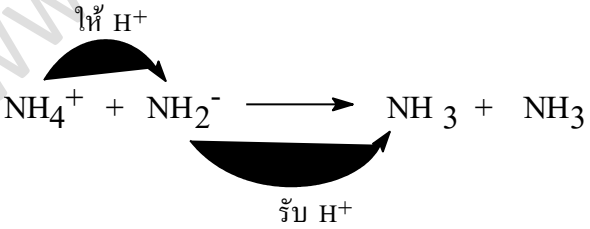

NH_4^+ เป็นกรด เพราะเป็นสารที่ให้โปรตอน

NH_2^- เป็นเบส เพราะเป็นสารที่รับโปรตอน

สำหรับ www.weebly.kunkruaon.com

ตัวอย่างอื่นๆ ได้แก่

5.

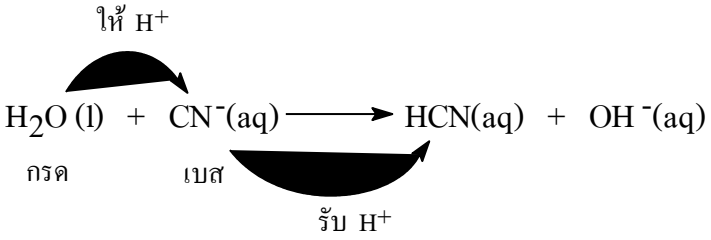

6.

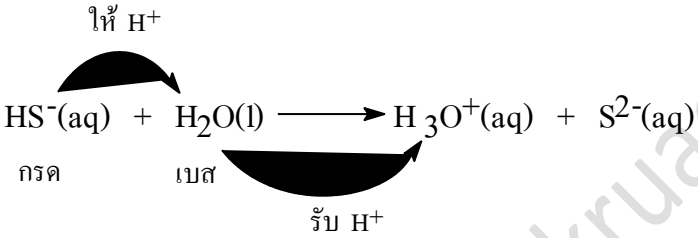

7.

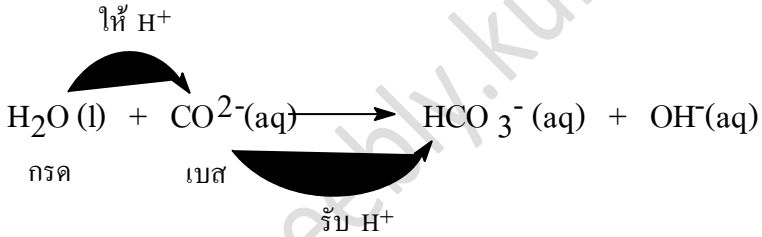

8.

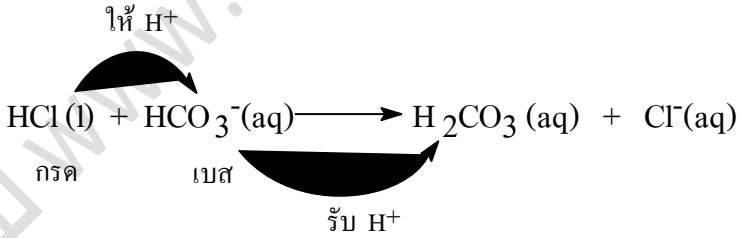

*****จากทฤษฎีกรด-เบสของเบรินสเตต-ลาวรี่ พบว่าลดข้อจำกัดของทฤษฎีของอาร์เรเนียสลงได้ เนื่องจากสารไม่ต้องละลายน้ำก็สามารถบอกความเป็นกรดเป็นเบสได้ ^.^*****

!! แต่ก็ยังพบข้อจำกัดของทฤษฎีกรด-เบสของเบรินสเตต-ลาวรี คือ

ทฤษฎีกรด-เบสของเบรินสเตต-ลาวรี ใช้อธิบายสมบัติของกรด-เบส ได้กว้างกว่าทฤษฎีของอาร์เรเนียส แต่ยังมีข้อจำกัดคือ สารที่จะทำหน้าที่เป็นกรดจะต้องมีโปรตอนอยู่ในสารเท่านั้น

สำหรับ www.weebly.kunkruaon.com

สารที่เป็นได้ทั้งกรดและเบส (Amphoteric)

สารบางตัวทำหน้าที่เป็นทั้งกรด เมื่อทำปฏิกิริยากับสารหนึ่ง และทำหน้าที่เป็นเบส เมื่อทำปฏิกิริยากับอีกสารหนึ่ง นั่นคือสามารถทั้งให้โปรตอนและรับโปรตอนได้ สารที่มีลักษณะนี้เรียกว่า สารเอมโพเทอริก(Amphoteric) เช่น H_2O , HCO_3^- เป็นต้น

<u>กรณีของ H_2O</u>

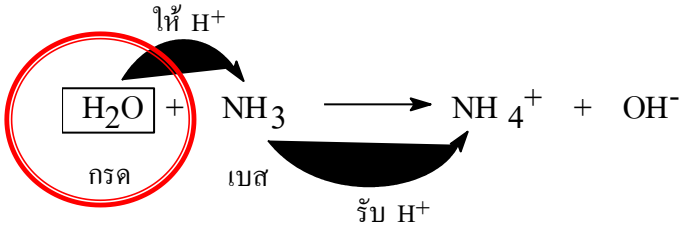

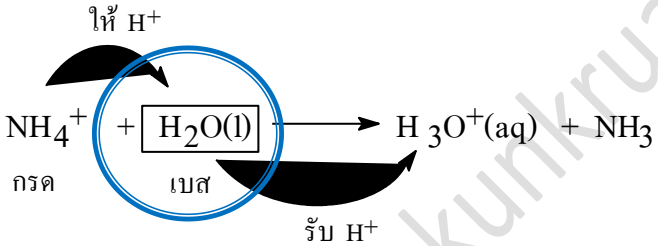

ในกรณีนี้ H_2O เป็นกรดเมื่อทำปฏิกิริยากับ NH_3 และเป็นเบสเมื่อทำปฏิกิริยากับ NH_4^+

<u>กรณีของ HCO_3^-</u>

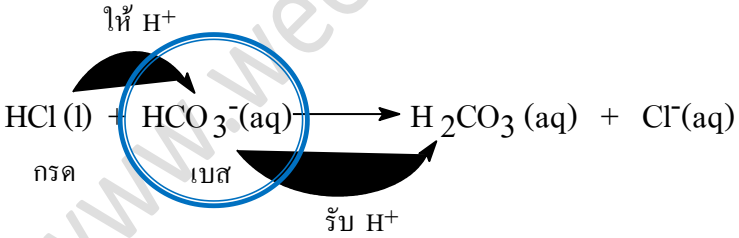

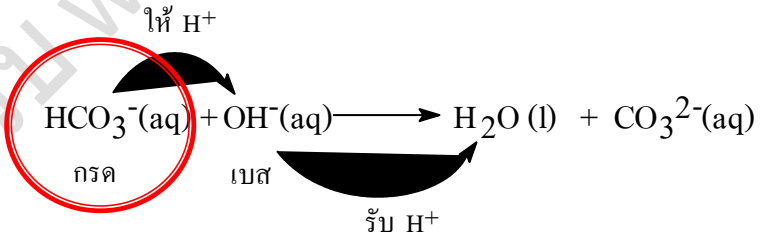

ในกรณีนี้ HCO_3^- เป็นเบสเมื่อทำปฏิกิริยากับ HCl และ HCO_3^- เป็นกรดเมื่อทำปฏิกิริยากับ OH^-

ดังนั้นจึงจะสรุปได้ว่า สารที่เป็นเอมโฟเทอริก เมื่อทำปฏิกิริยากับสารที่ให้โปรตอนได้ดีกว่า ตัวมันเองจะทำหน้าที่รับโปรตอน (เป็นเบส) แต่เมื่อทำปฏิกิริยากับสารที่รับโปรตอนได้ดีกว่า ตัวมันเองจะทำหน้าที่ให้โปรตอนกับสารนั้น (เป็นกรด) ...^.^...

สำหรับ www.weebly.kunkruaon.com

3.3 ทฤษฎีกรด-เบสของลิวอีส

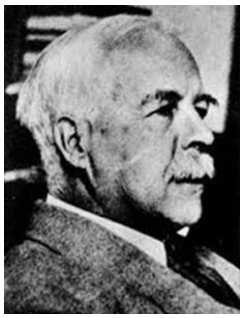

ในปี ค.ศ. 1923 (พ.ศ. 2466) ลิวอีส ได้เสนอนิยามของกรดและเบสดังนี้

กรด คือ สารที่สามารถรับอิเล็กตรอนคู่ จากเบส แล้วเกิดพันธะโคเวเลนต์

เบส คือ สารที่สามารถให้อิเล็กตรอนคู่ในการเกิดพันธะโคเวเลนต์

(Ref.http://wiroty.blogspot.com/2011/08/blog-post.html)

ปฏิกิริยาระหว่างกรด-เบส ตามทฤษฎีนี้ อธิบายในเทอมที่มีการใช้อิเล็กตรอนคู่ร่วมกัน กรดรับอิเล็กตรอนเรียกว่าเป็น Electrophile และเบสให้อิเล็กตรอนเรียกว่าเป็น Nucleophile และตามทฤษฎีนี้สารที่เป็นเบสต้องมีอิเล็กตรอนคู่อิสระ เช่น

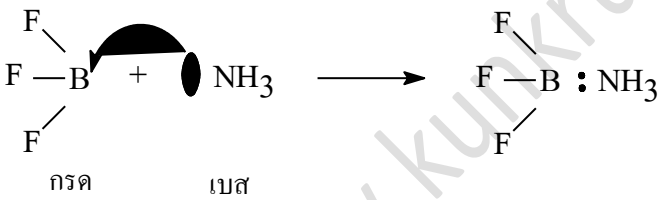

ในกรณีนี้ NH_3 เป็นเบส มีอิเล็กตรอนคู่ 1 คู่ จะให้อิเล็กตรอนคู่กับกรดในการเกิดพันธะโคเวเลนต์ และ BF_3 รับอิเล็กตรอนจาก NH_3 BF_3 จึงเป็นกรด

****ทฤษฎีของลิวอิสนี้มีข้อดีคือ สามารถจำแนกกรด-เบส ที่ไม่มีทั้ง H^+ หรือ OH^- ในสารนั้น และแม้ว่าสารนั้นไม่ได้อยู่ในรูปสารละลาย แต่อยู่ในสถานะก๊าซก็สามารถใช้ทฤษฎีลิวอิสอธิบายความเป็นกรดเบสได้

ตัวอย่างอื่นๆ เช่น

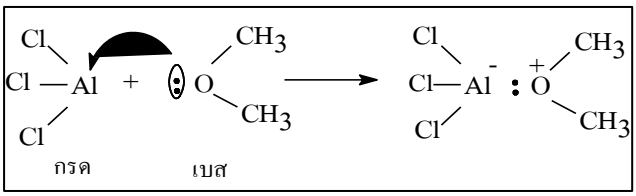

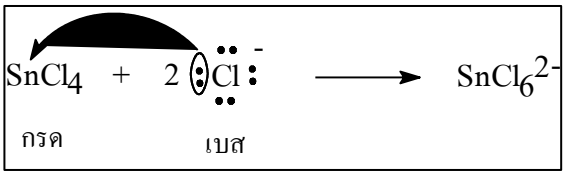

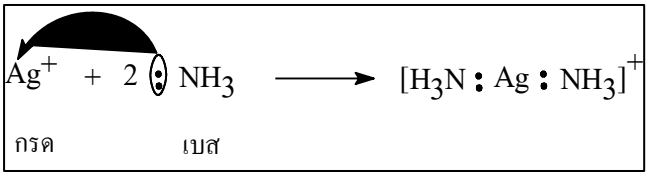

สำหรับ www.weebly.kunkruaon.com

<u>แบบทดสอบความรู้ ^,^</u>

ตัวอย่างที่ 1 ปฏิกิริยาต่อไปนี้ สารตั้งต้นใดทำหน้าที่เป็นกรด สารใดทำหน้าที่เป็นเบสตามทฤษฎีของอาร์เรเนียส

ก. $HSO_4^-(aq) + H_2O(l) \rightleftharpoons SO_4^{2-} + H_3O^+$

ข. $LiOH(s) \xrightleftharpoons{H_2O} Li^{2+} + OH^-$

ค. $H_2O + H_2O \rightleftharpoons H_3O^+ + OH^-$

เฉลย

ก. $HSO_4^-(aq) + H_2O(l) \rightleftharpoons SO_4^{2-} + H_3O^+$

HSO_4^- ให้ H^+ ในน้ำดังนั้น HSO_4^- ทำหน้าที่เป็นกรด

ข. LiOH (s) เป็นเบสเพราะ แตกตัวให้ OH^- ในน้ำ

ค. H_2O เป็นทั้งกรดและเบส โมเลกุลหนึ่งให้ H_3O^+ (เป็นกรด) อีกโมเลกุลหนึ่งแตกตัวให้ OH^- (เป็นเบส)

<u>ตัวอย่างที่ 2</u> ในปฏิกิริยาต่อไปนี้ HCO_3^- ไอออนทำหน้าที่เป็นกรดในปฏิกิริยาใด

ก. $HCO_3^-(aq) + H_2O(l) \rightleftharpoons H_2CO_3(aq) + OH^-(aq)$

ข. $HCO_3^-(aq) + OH^-(aq) \rightleftharpoons H_2O(l) + CO_3^{2-}(aq)$

ค. $HCO_3^-(aq) + HSO_4^-(aq) \rightleftharpoons H_2CO_3(aq) + SO_4^{2-}(aq)$

ง. $HCO_3^-(aq) + CH_3COOH(aq) \rightleftharpoons H_2O(l) + CO_2(g) + CH_3COO^-(aq)$

เฉลย

ก. $HCO_3^-(aq)$ ไม่ใช่กรด แต่เป็นเบสเพราะรับ H^+

ข. $HCO_3^-(aq)$ เป็นกรด เพราะให้ H^+ กับ OH^-

ค. $HCO_3^-(aq)$ เป็นเบส เพราะรับ H^+

ง. $HCO_3^-(aq)$ เป็นเบส เพราะรับ H^+ จาก $CH_3COOH(aq)$ ได้ $H_2O(l) + CO_2(g)$

สำหรับ www.weebly.kunkruaon.com

<u>ตัวอย่างที่ 3</u> สารต่อไปนี้ ข้อใดทำหน้าที่ได้ทั้งกรดและเบส

ก. $HC_2O_4^{2-}$

ข. CO_3^{2-}

ค. CN^-

ง. HSO_4^-

เฉลย

ข้อ ก และ ง เป็นได้ทั้งกรดและเบส (Amphoteric) เพราะสามารถให้ และรับ H^+ ได้

ข้อ ข และ ค. เป็นเบสได้เพียงอย่างเดียว เพราะให้โปรตอนไม่ได้เนื่องจากไม่มี H แต่สามารถรับโปรตอนได้ กลายเป็น HCO_3^- และ HCN ตามลำดับ

สำหรับ www.weebly.kunkruaon.com

สำหรับ www.weebly.kunkruaon.com